

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ catvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ catvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

daśarathaṃ parikramya sasītālakṣmaṇasya śrīrāmasya
kausalyāprabhṛtimātṛḥ prati praṇāmaḥ, sumitrāyā lakṣmaṇaṃ
pratyupadēśaḥ, ratha upaviśya rāmādīnāṃ vanam prati
prasthānaṃ paurai rājñībhiśca saha daśarathasya
sasōkāvasthā

atha rāmaśca sītā ca
lakṣmaṇaśca kṛtāñjaliḥ |
upasaṅgrhya rājānaṃ
cakrurdīnāḥ pradakṣiṇam ॥ 2.40.1 ॥

taṃ cāpi samanujñāpya
dharmajñāḥ saha sītayā |
rāghavaḥ śōkasammūdhō
jananīmabhyavādayat ॥ 2.40.2 ॥

anvakṣaṃ lakṣmaṇō bhrātuḥ
kausalyāmabhyavādayat |
api mātuh sumitrāyā
jagrāha caraṇau punaḥ ॥ 2.40.3 ॥

taṃ vandamānaṃ rudatī
 mātā saumitrimabravīt |
 hitakāmā mahābāhuṃ
 mūrdhnyupāghrāya lakṣmaṇam || 2.40.4 ||

sṛṣṭastvaṃ vanavāsāya
 svanuraktaḥ suhrjjanē |
 rāmē pramādaṃ mā kārṣīḥ
 putra bhrātari gacchati || 2.40.5 ||

vyasanī vā samṛddhō vā
 gatiṛēṣa tavānagha |
 ēṣa lōkē satāṃ dharmō
 yajjyēṣṭhavaśagō bhavēt || 2.40.6 ||

idaṃ hi vṛttamucitaṃ
 kulasyāsya sanātanam |
 dānaṃ dikṣā ca yajñēṣu
 tanutyāgō mṛdhēṣu hi || 2.40.7 ||

lakṣmaṇaṃ tvēvamuktvāsau
 saṃsiddhaṃ priyarāghavam |
 sumitrā gaccha gacchēti
 punaḥ punaruvāca tam || 2.40.8 ||

rāmaṃ daśarathaṃ viddhi
 māṃ viddhi janakātmajām |
 ayōdhyāmaṭavīṃ viddhi
 gaccha tāta yathāsukham || 2.40.9 ||

tataḥ sumantraḥ kākutsthaḥ
 prāñjalirvākyamabravīt |
 vinītō vinayajñaśca
 mātālvāsavaḥ yathā || 2.40.10 ||

rathamārōha bhadraḥ tē
 rājaputra mahāyaśaḥ |
 kṣipraḥ tvāḥ prāpayiṣyāmi
 yatra māḥ rāma vakṣyasē || 2.40.11 ||

caturdaśa hi varṣāṇi
 vastavyāni vanē tvayā |
 tānyupakramitavyāni
 yāni dēvyā pracōditaḥ || 2.40.12 ||

taḥ rathaḥ sūryasaṅkāśaḥ
 sītā hr̥ṣṭēna cētasā |
 ārurōha varārōhā
 kṛtvālaṅkāramātmanaḥ || 2.40.13 ||

vanavāsaḥ hi saṅkhyāya
 vāsāṃsyābharaṇāni ca |
 bhartāramanugacchantyai
 sītāyai śvaśurō dadau || 2.40.14 ||

tathāivāyudhajātāni
 bhrātṛbhyāḥ kavacāni ca |
 rathōpasthē pravinyasya
 sacarma kaṭhinaḥ ca yat || 2.40.15 ||

athō jvalanasaṅkāśaṃ
 cāmīkaravibhūṣitam |
 tamāruruhatustūrṇaṃ
 bhrātarau rāmalakṣmaṇau || 2.40.16 ||

sītātr̥tīyānārūḍhān
 dṛṣṭvā rathamacōdayat |
 sumantraḥ sammatānaśvān
 vāyuvēgasamāñjavē || 2.40.17 ||

prayātē tu mahāraṇyaṃ
 cirarātrāya rāghavē |
 babhūva nagarē mūrccā
 balamūrccā janasya ca || 2.40.18 ||

tat samākulasambhrāntaṃ
 mattasaṅkupitadvipam |
 hayasiñjitanirghōṣaṃ
 puramāsīnmahāsvanam || 2.40.19 ||

tataḥ sabālavṛddhā sā
 purī paramapīḍitā |
 rāmamēvābhidudrāva
 dharmārtaḥ salilaṃ yathā || 2.40.20 ||

pārśvataḥ pṛṣṭhataścāpi
 lambamānāstadunmukhāḥ |
 bāṣpapūrṇamukhāḥ sarvē
 tamūcurbhṛśaniḥsvanāḥ || 2.40.21 ||

saṃyaccha vājināṃ raśmīn
 sūta yāhi śanaiḥ śanaiḥ |
 mukhaṃ drakṣyāma rāmasya
 durdarśaṃ nō bhaviṣyati || 2.40.22 ||

āyasaṃ hṛdayaṃ nūnaṃ
 rāmamāturasamśayam |
 yad dēvagarbhapratimē
 vanaṃ yāti na bhidyatē || 2.40.23 ||

kṛtakṛtyā hi vaidēhī
 chāyēvānugatā patim |
 na jahāti ratā dharmē
 mērumarkaprabhā yathā || 2.40.24 ||

ahō lakṣmaṇa siddhārthaḥ
 satataṃ priyavādinam |
 bhrātaraṃ dēvasaṅkāśaṃ
 yastvaṃ paricariṣyasi || 2.40.25 ||

mahatyēṣā hi tē buddhi -
 rēṣa cābhyudayō mahān |
 ēṣa svargasya mārگاśca
 yadēnamanugacchasi || 2.40.26 ||

ēvaṃ vadantastē sōḍhuṃ
 na śēkurbāṣpamāgatam |
 narāstamanugacchanti
 priyamikṣvākunandanam || 2.40.27 ||

atha rājā vṛtaḥ strībhi -
 rdīnābhirrdīnacētaṇaḥ |
 nirjagāma priyaṃ putraṃ
 drakṣyāmīti bruvan gṛhāt || 2.40.28 ||

śuśruvē cāgrataḥ strīṇāṃ
 rudatīnāṃ mahāsvanaḥ |
 yathā nādaḥ karēṇūnāṃ
 baddhē mahati kuñjarē || 2.40.29 ||

pitā hi rājā kākutsthaḥ
 śrīmān sannastadā babhau |
 paripūrṇaḥ śaśī kālē
 grahēṇōpaplutō yathā || 2.40.30 ||

sa ca śrīmānacintyātmā
 rāmō daśarathātmajaḥ |
 sūtaṃ sañcōdayāmāsa
 tvaritaṃ vāhyatāmiti || 2.40.31 ||

rāmō yāhīti taṃ sūtaṃ
 tiṣṭhēti ca janastathā |
 ubhayaṃ nāśakat sūtaḥ
 kartumadhvani cōditaḥ || 2.40.32 ||

nirgacchati mahābāhau
 rāmē pauraṇāśrubhiḥ |
 patitairabhyavahitaṃ
 praṇanāśa mahīrajaḥ || 2.40.33 ||

ruditāśruparidyūnaṃ
 hāhākṛtamacētanam |
 prayāṇē rāghavasyāsīt
 puram paramapīḍitam || 2.40.34 ||

susrāva nayanaiḥ strīṇā -
 masramāyāsasambhavam |
 mīnasaṅkṣōbhacalitaiḥ
 salilaṃ paṅkajairiva || 2.40.35 ||

drṣṭvā tu nṛpatīḥ śrīmā -
 nēkacittagataṃ puram |
 nipapātaiva duḥkhēna
 kṛttamūla iva drumah || 2.40.36 ||

tatō halahalāśabdō
 jajñē rāmasya pṛṣṭhataḥ |
 narāṇaṃ prēkṣya rājānaṃ
 sīdantaṃ bhṛśaduḥkhitam || 2.40.37 ||

hā rāmēti janāḥ kēcid
 rāmamātēti cāparē |
 antaḥpurasaṃṛddham ca
 krōśantaṃ paryadēvayan || 2.40.38 ||

anvīkṣamāṇō rāmastu
 viṣaṇṇaṃ bhrāntacētasam |
 rājānaṃ mātaraṃ caiva
 dadarśānugatau pathi || 2.40.39 ||

sa baddha iva pāsēna
 kiśōrō mātaraṃ yathā |
 dharmapāsēna saṃyuktaḥ
 prakāśaṃ nābhyudaikṣata || 2.40.40 ||

padātināu ca yānārḥā -
 vaduḥkhārḥau sukhōcitau |
 dṛṣṭvā sañcōdayāmāsa
 śīghraṃ yāhīti sārathim || 2.40.41 ||

nahi tat puruṣavyāghrō
 duḥkhajaṃ darśanaṃ pituḥ |
 mātuśca sahituṃ śakta -
 stōttrairnunna iva dvipaḥ || 2.40.42 ||

pratyagāramivāyāntī
 savatsā vatsakāraṇāt |
 baddhavatsā yathā dhēnū
 rāmamātābhyadhāvata || 2.40.43 ||

tathā rudantīṃ kausalyāṃ
 rathaṃ tamanudhāvatīm |
 krōśantīṃ rāma rāmēti
 hā sītē lakṣmaṇēti ca || 2.40.44 ||

rāmalakṣmaṇasītārthaṃ
 sravantīṃ vāri nētrajam |
 asakṛt prēkṣata sa tāṃ
 nṛtyantīmiva mātaram || 2.40.45 ||

tiṣṭhēti rājā cukrōśa
 yāhi yāhīti rāghavaḥ |
 sumantrasya babhūvātmā
 cakrayōriva cāntarā || 2.40.46 ||

nāśrauṣamiti rājāna -
 mupālabdhō'pi vakṣyasi |
 ciraṃ duḥkhasya pāpiṣṭha -
 miti rāmastamabravīt || 2.40.47 ||

sa rāmasya vacaḥ kurva -
 nnanujñāpya ca taṃ janam |
 vrajatō'pi hayān śīghraṃ
 cōdayāmāsa sārathiḥ || 2.40.48 ||

nyavartata janō rājñō
 rāmaṃ kṛtvā pradakṣiṇam |
 manasāpyāśuvēgēna
 na nyavartata mānuṣam || 2.40.49 ||

yamicchēt punarāyātaṃ nainaṃ dūramanuvrajēt |
 ityamātyā mahārājamūcurdaśarathaṃ vacaḥ || 2.40.50 ||

tēṣāṃ vacaḥ sarvaguṇōpapannaḥ
 prasvinnagātraḥ praviṣaṇṇarūpaḥ |
 niśamya rājā kṛpaṇaḥ sabhāryō
 vyavasthitastaṃ sutamīkṣamāṇaḥ || 2.40.51 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye
 ayōdhyākāṇḍē catvāriṃśaḥ sargaḥ ||